

УДК 371.132:372.47

КІКТЕНКО А. І.

м. Миколаїв

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ СУЧАСНОГО ДНЗ ДО РОЗВИТКУ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Підготовка майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень дошкільників вимагає повноцінного розуміння особливостей їх психологічної готовності до цієї роботи та стану їх математичної компетентності, інтересу до математики, урахування змін у мотивації студентів щодо оволодіння відповідними знаннями.

Ключові слова: БКДО, математичні уявлення, математичні компетенції, дошкільники, психологічні аспекти, майбутній вихователь, мотивація, професійна підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Особливості сучасного світу в значному ступені обумовлені епохою його постіндустріального інформаційного розвитку. Попередній період був пов'язаний з інтенсифікацією виробництва і різноманітними, масштабними, перспективними науковими дослідженнями (в усьому світі) з метою вирішення його багатьох економічних, соціальних, національних, ідейно-політичних проблем. На цьому шляху першочерговим і головним для ведучих держав світу було забезпечення власної переваги в багатьох напрямках розвитку.

Вирішення складних проблем соціально-економічного, виробничого і матеріального характеру вимагає достатнього розвитку техніки й технологій, наукових досягнень в цих галузях, відповідної підготовленості наукових і виробничих кадрів, що глибоко пов'язано з необхідністю якісних знань в галузях математики, фізики, хімії, медицини, біології, психології, інформатики, геодезії, та ін. для багатьох людей. В умовах постіндустріального інформаційного суспільства вимоги людства щодо опанування знаннями з названих галузей і удосконалення їх значно змінюються і підвищуються.

Усе перелічене дозволяє стверджувати, що однією з актуальних і відповідальних проблем освітньої галузі суспільства в епоху постіндустріального інформаційного розвитку світу є формування у підростаючого покоління готовності до опанування знань, необхідних для успішної майбутньої праці у виробництві і економіці, у розвитку науки, техніки і технологій. Як розвиток знань в цих напрямках, так і уміння використовувати їх вимагають від людини завзятості і наполегливості

щодо їх опанування. Цей процес починається у дитинстві.

Історичний досвід свідчить, що не тільки розвиток і удосконалення знань у названих галузях, а й опанування їх іншими людьми є важкою працею. Вона вимагає від людини наполегливості, послідовності, настійності, багато часу, сталості інтересу до відповідної праці, вольових зусиль. Це пов'язано, перш за все, із особливостями психічного розвитку людини, зокрема дитини, наявності в неї інтересів до певних занять із математичним матеріалом, відповідної спрямованості психічного потенціалу.

Величезна роль належить якості підготовки педагогів-вихователів до навчально-виховної роботи з дітьми в напрямку формування елементарних математичних уявлень, опанування математичних знань і розвитку інтересу дітей до цієї роботи.

Як стверджує Р. Гликман, людина думає лівою стороною мозку, коли аргументує, аналізує, здійснює обчислювання; саме вона відповідає за математику, мову і практичні дії. Права ж півкуля відповідає за уяву і дозволяє мислити зоровими образами. Її галузь дії – інтуїція. Світ, в якому ми живемо, орієнтований переважно на ліву півкулю.

Здійснюючи професійну підготовку майбутніх вихователів, слід пам'ятати, що «професійні здібності починають проявлятися тільки тоді, коли сенсомоторна діяльність наповнюється професійно-логічним змістом» [2, с. 5].

При цьому становлення професію важливих якостей людини обумовлюється особливостями її нервової системи, знаннями, властивостями психічних процесів, спрямованістю, переконаннями.

Однією з вимог до психолого-педагогічної підготовки студентів у ВНЗ колектив вчених під керівництвом З. Н. Курлянд висуває формування «... уміння проектувати педагогічну діяльність на основі системного підходу» [18, с. 173].

Серед актуальних напрямів розвитку дошкільної освіти зазначено «... узгодження змісту освітнього стандарту вищої школи, за яким готують фахівців зі спеціальності «Дошкільна освіта» [16, с. 383].

Метою нашої статті є якісний аналіз особливостей формування кожного з названих компонентів у майбутніх вихователів ДНЗ, ознайомлення із відповідними науковими досягненнями. Ми проаналізували особливості мотивації першокурсників під час вступу до факультету розвитку дитини, стан їх математичних знань і особливості відповідних мотивів та інтересів, рівень психологічної підготовленості до опанування знань з елементарної математики; дослідили зміни у мотивації студентів щодо опанування знаннями з елементарної математики на час вивчення програмної навчальної дисципліни «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень і математичних компетенцій дошкільників» у відповідності до БКДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для багатьох юнаків навчання у ВНЗ здійснюється у 18–23 р. Цей період визначається інтенсивним розвитком інтелектуальних функцій і моральних сил людини. Л. Г. Подоляк і В. І. Юрченко звертають увагу на те, що в студентську пору розкриваються потенційні можливості, трансформується система ціннісних орієнтацій, вдосконалюється інтелект, формуються нові соціальні настанови, розвиваються професійні здібності у зв'язку з опануванням фаху [19, с. 60].

Обираючи професію вихователя ДНЗ, абітурієнт не завжди розуміє, якою різноманітністю спеціальних знань і умінь йому доведеться оволодіти і наскільки він підготовлений до цієї роботи.

З'ясування спрямованості інтересів та нахилів першокурсників факультету розвитку дитини, бесіди з ними, їх анкетування та спостереження за особливостями їх поведінки та успішності в навчанні у ВНЗ дозволяють констатувати, що головним фактором їх вступу на

цей факультет є любов до дітей, бажання активного різноманітного і постійного спілкування з ними.

Більш ніж 70% першокурсників на основі досвіду навчання у школі не упевнені у належності в себе здібностей та бажання до опанування математичних знань, не мають особистісних потреб у заняттях з математичним матеріалом та інтересів до формування математичної компетентності.

Вдосконалення підготовки майбутніх вихователів ДНЗ у відповідності із Болонською декларацією і Базовим компонентом дошкільної освіти вимагає гідної логіко-математичної підготовки майбутнього вихователя ДНЗ, пошуку інноваційних підходів до формування його вмінь та навичок щодо роботи з вихованцями ДНЗ у цьому напрямку.

«Новим для педагога-вихователя є актуалізація базових знань з елементарної математики» [7, с. 7]. Досвід же підготовки майбутніх вихователів показує, що в галузі елементарної математичної підготовленості абітурієнтів цієї спрямованості існує багато проблем. Але, як відмічають З. Н. Курлянд та Р. І. Хмелюк, навчальна діяльність студентів, на відміну від навчальної діяльності учнів, має професійну спрямованість. При цьому організація навчального процесу у ВНЗ передбачає формування у студентів «системи професійно значущих знань і вмінь, що сприяють оволодінню спеціальними навичками, характерними для конкретного профілю фахівця» [18, с. 99].

Особливості психології професій і психології професійного самовизначення намагалися досліджувати М. І. Губанов і Л. О. Кандибович, З. Ф. Зеєр і Є. О. Клімов.

Дуже цінними для нашого дослідження є думки М. Д'яченко та Л. Кандибович про те, що професійне самовизначення пов'язано не тільки з минулим досвідом людини, але бере участь у формуванні образу «Я» майбутнього спеціаліста й спрямоване в майбутнє.

Ми вважаємо, що це обумовлює особливості розвитку особистості майбутнього вихователя – докорінні перетворення у формуванні, розвитку та вдосконаленні його професійних мотивів, зокрема у ставленні до опанування знань з елементарної математики, що спрямовує суттєві зміни в навчальній діяльності студента. При цьому оновлена мотивація стає

рушійною силою процесу самовдосконалення і професійної підготовки. «Широта мотивів розкривається у різноманітності мотиваційних факторів: мотивів, потреб, цілей, значень тощо [6, с. 269].

Розуміння деякими студентами того, що в минулі шкільні роки в них були проблеми із вивченням математики, з використанням математичних знань, і бажання не допустити подібного у розвитку їх майбутніх вихованців, в значному ступені впливає на зміни у професійній мотивації майбутніх вихователів, обумовлює підвищення їх відповідальності у вивченні навчальної дисципліни «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку». Результати наших спостережень за студентами III курсу і бесіди з ними це підтверджують.

Найважливішу роль у професійному орієнтуванні майбутнього вихователя ДНЗ має формування його «Я-концепції», особливо – становлення позитивного, упевненого ставлення до майбутньої професії.

У ракурсі нашого дослідження дуже важливим є висновок З. Н. Курлянд відносно позитивної «Я-концепції», яка проявляється «...у твердій упевненості щодо своєї значущості для інших, почуттям власної гідності та значущості до тієї чи іншої діяльності» [18, с. 413]. Умовою ж становлення позитивної «Я-концепції» у студента автори посібника «Педагогіка вищої школи» вважають сформованість в його мотиваційній сфері мотиву на досягнення успіху, а високий рівень мотивації до успіху формується в період перших трьох років навчання.

Щодо оволодіння майбутніми вихователями елементарних математичних знань, слід ураховувати суттєві зміни в їх мотивації, пам'ятати, що методи стимулювання і мотивації відіграють значну роль у підготовці фахівців освітньої галузі.

Студенти усвідомлюють мотиви, цілі, прийоми, суб'єктність навчальної діяльності, що обумовлює посилення мотивів одержання ними знань і застосування самоосвіти, зокрема в розумінні змісту таких понять БКДО як «Математична компетенція» і «Компетентнісний підхід».

Обидва поняття вельми значні для будь-якої діяльності. У педагогіці компетентніс-

ний підхід розуміється як «спрямованість педагогічного процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетенцій особистості». Компетенцію ж слід розуміти як внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відношень), що потім виявляються у компетенціях людини як актуальні, діяльнісні прояви.

У відповідності до БКДО математичну компетенцію дошкільників слід розглядати як прояв у дітей інтересу до математичних понять, до розуміння відношення між цифрами і числами. Математична компетенція для дітей дошкільного віку передбачає, що «Дитина усвідомлює склад числа з одиниць і двох менших (у межах 10), обізнана зі структурою арифметичних задач, вміє розв'язувати задачі та приклади на додавання і віднімання в межах 10» [1, с. 17].

Майбутньому вихователю слід усвідомлювати, як БКДО визначає основні поняття дошкільної освіти – навчання, освіта, мета дошкільної освіти.

Освіта – це процес набуття зростаючою особистістю в ході виховання і навчання духовного обличчя під впливом моральних цінностей, вироблених людством і зафіксованих у культурі.

Студенту необхідно зрозуміти, що зміст Базового компонента дошкільної освіти «..відображає тенденції до гуманізації дошкільної освіти, забезпечення умов для повноцінного фізичного розвитку, педагогічно зумовленого співвідношенням між розумовим, емоційно-вольовим, моральним, соціальним розвитком дитини, орієнтує на виховання цілісної особистості, здатної до самовираження» [16, с. 86].

Основне завдання дошкільної освіти – не стільки озброїти дитину системою галузевих знань, скільки наукою життя. Суспільству необхідні життєздатні, самостійні, практично вмілі, творчі люди з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, совісті, тому пріоритетним є ціннісний, морально-соціальний розвиток особистості з перших років її життя.

Модернізація системи освіти розвитку в сучасній Україні спрямовується на забезпечення розвитку і соціалізації дітей і молоді, вихован-

ня особистості, здатної орієнтуватися в реаліях і перспективах оточуючого середовища, підготовленої до життя і праці в суспільстві.

Підготовка вихователя нового покоління передбачає формування його здатності орієнтуватися у власній професійній діяльності на прогресивні фахові ідеї і запровадження відповідних нововведень.

БКДО в Освітній лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» змістовно представляє сенсорні еталони і зміст сенсорно-пізнавальної й математичної компетенції, вигоди до пізнавальної активності і системи елементарних математичних уявлень.

Студенту факультету розвитку дитини у відповідності із принципом дитиноцентризму необхідно навчитися сприймати й розглядати дитину «... як активного суб'єкта життєдіяльності зі своїм індивідуальним досвідом та особливостями сприйняття світу» [15, 385].

Висновки. Таким чином, необхідно урахувати всі раніше перелічені обставини, що саме і дозволить забезпечити покращення підготовки майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богінч та ін. ; [наук. керівник А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д. пед. н.]. — К. : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2012. — 26 с.
2. Барташев А. В. Диагностика профессионально важных качеств / А. В. Барташев, И. Ю. Алексеева, Е. В. Майорова. — СПб. : Питер, 2007.

3. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности / В. А. Бодров. — М. : ПЕРСЭ, 2001.
4. Галян І.М. Психодіагностика : навч. посіб. ; [2-ге вид., стереотипне] / І. М. Галян. — К. : Академвидав, 2011.
5. Грама Г. Підготовка майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : навчальний посібник для самостійного, екстернатного, дистантного типу формування знань з методики елементарної математики для бакалаврів дошкільної освіти / Г. Грама. — 2-е видав., видання перероб. і допов. — Одеса, 2012.
6. Дубровина І. В., Данилова Е. Е. Прихожан А. М. Психология / Под ред. И. В. Дубровиной. — М. : Издательский центр «Академия», 1999.
7. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. — 2-ге видання. — К. : Центр учбової літератури, 2009.
8. Закон України «Про дошкільну освіту» // Освіта України. — К., 2001.
9. Леушина А. М. Формирование элементарных математических представлений у детей дошкольного возраста / А. М. Леушина. — М. : Просвещение, 1974.
10. Метлина Л. С. Занятия по математике в детском саду. (Формирование у дошкольников элементарных математических представлений) Пособие для воспитателя детского сада / Л. С. Метлина. — М. : Просвещение, 1985.
11. Степанова Т. М. Індивідуалізація і диференціація навчання дітей дошкільного віку математики : монографія / Т. М. Степанова. — Миколаїв : Іліон, 2006.
12. Степанова Т. М. Трансформація змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець ХІХ-ХХ століття) : монографія / Т. М. Степанова. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2011.
13. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. — 3-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007.
14. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. — К. : ТОВ «Філістудія», 2006.

КІКТЕНКО А. І.
Nikolaev

PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS TO THE FORMATION OF ELEMENTARY MATHEMATICAL CONCEPTS OF PRESCHOOL CHILDREN

Preparation of future educators to the formation of elementary mathematical concepts of preschool children requires a full understanding of their psychological readiness for this work, the state of their mathematical competence, interest in mathematics, consideration for changes in students' motivation to acquirement the relevant knowledge.

Keywords: master knowledge, psychic, mathematician material, mathematician imadginе system approach, intellect function, professional preporatory, psychology.

КІКТЕНКО А. И.
г. Николаев

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО ВОСПИТАТЕЛЯ СОВРЕМЕННОГО ДНЗ К РАЗВИТИЮ ЭЛЕМЕНТАРНЫХ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ

Подготовка будущих воспитателей к формированию элементарных математических представлений дошкольников требует полноценного понимания особенностей их психологической готовности к данной работе, состояния их математической компетентности, интереса к математике, учета изменений в мотивации студентов к овладению соответствующими знаниями.

Ключевые слова: БКДО, математические представления, математические компетенции, дошкольники, психологические аспекты, будущий воспитатель, мотивация, профессиональная подготовка.

Стаття надійшла до редколегії 20.04.2014